

Vijeće
Europske unije

Bruxelles, 7. srpnja 2023.
(OR. en)

11664/23

ENV 832
CLIMA 350
AGRI 385
FORETS 82
RECH 347
ENER 438
IND 378
COMPET 745
CHIMIE 70

SAN 451
ECOFIN 761
CONSOM 274
AGRILEG 128
SEMENCES 30
PHYTOSAN 42
PESTICIDE 37
FOOD 58

POP RATNA BILJEŠKA

Od: Glavna tajnica Europske komisije, potpisala direktorica Martine
DEPREZ

Datum primitka: 6. srpnja 2023.

Za: Thérèse BLANCHET, glavna tajnica Vijeća Europske unije

Br. dok. Kom.: COM(2023) 410 final

Predmet: KOMUNIKACIJA KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU,
EUROPSKOM GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I
ODBORU REGIJA Otporna i održiva upotreba prirodnih resursa u EU-u

Za delegacije se u prilogu nalazi dokument COM(2023) 410 final.

Priloženo: COM(2023) 410 final

Bruxelles, 5.7.2023.
COM(2023) 410 final

**KOMUNIKACIJA KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU,
EUROPSKOM GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I ODBORU REGIJA**

Otporna i održiva upotreba prirodnih resursa u EU-u

1. Uvod

Europski zeleni plan neophodan je za zdravlje naših građana i planeta. Njegovim predstavljanjem u prosincu 2019. započela je temeljita i cjelovita preobrazba našeg društva i gospodarstva. Već dogovorene i dovršene inicijative u okviru paketa „**Spremni za 55 %**” i napredak postignut u pogledu prijedloga o **kružnom gospodarstvu i nultoj stopi onečišćenja** utiru put prema postizanju klimatskih ciljeva Europske unije za 2030. i 2050.

Te inicijative i njihovi ciljevi temelje se na rješenjima koja pruža priroda kao naš najbolji saveznik u borbi protiv klimatskih promjena te na novim tehnologijama i inovacijama. Kako bi se ispunile međunarodne obveze Europske unije u okviru Pariškog sporazuma i globalnog okvira za bioraznolikost nakon 2020. i s obzirom na Program održivog razvoja do 2030. te kako bi se osigurao prelazak na održivo gospodarstvo i postigla klimatska neutralnost i prilagodba klimatskim promjenama, a osobito poboljšalo uklanjanje ugljika prirodnim ponorima, i ostvarili ciljevi Europskog zakona o klimi, moramo hitno ponovno uspostaviti i ojačati otpornost prirodnih ekosustava u cijeloj Uniji. Moramo im omogućiti da nam pomognu u prilagodbi klimatskim promjenama, unaprijediti očuvanje vodnih resursa i zadržati njihove proizvodne kapacitete kako bismo zajamčili trajnu sigurnost opskrbe hranom i sirovinama.

Budući da su suše, šumski požari, nestašica vode i opasnost od poplava sve češći, a već su tragično pogodili tri četvrtine europskih zemalja¹, potrebno je ostvariti veći napredak u pogledu još jednog stupa zelenog plana: **osiguravanja održive upotrebe prirodnih resursa u EU-u**. Time će se ujedno povećati otpornost europskog prehrambenog lanca i poljoprivrede.

Neodrživa upotreba prirodnih resursa jedan je od glavnih uzroka klimatske krize i krize bioraznolikosti, zbog kojih je samo u EU-u izgubljeno već tisuće života i milijarde eura². Zdravi ekosustavi preduvjet su za održivu budućnost pogodnu za život sadašnjih i budućih generacija te za jačanje otpornosti EU-a na katastrofe. Degradacija i onečišćenje tla i smanjena otpornost ekosustava negativno utječu na brojne sektore, osobito poljoprivredu, ribarstvo i s njima povezane lance vrijednosti. Gubitak prinosa uzrokovan degradacijom okoliša, onečišćenjem, sušama, toplinskim valovima, poplavama i novim štetnim organizmima šteti poljoprivrednicima i ribarima, a time i građanima zbog povećanja cijena hrane.

Ovim paketom EU nastavlja ispunjavati svoje međunarodne obveze i utire put prema zdravom tlu u Europi. Predstavio je prijedlog o **praćenju i otpornosti tla**, koji omogućuje praćenje zdravlja tla i brojne mjere potpore za postupno vraćanje tla u zdravo stanje. Kako je utvrđeno u strategiji „od polja do stola”, predlaže se i novi regulatorni okvir za **biljni i šumski reprodukcijski materijal**, koji će potaknuti inovacije i održive prakse, iskoristiti tehnološki

¹ Zajednički istraživački centar – Europski centar za predviđanje i promatranje sušnih razdoblja

² Štete povezane s vremenskim uvjetima i klimom u razdoblju 1980.–2021. procjenjuju se na 560 milijardi EUR (podaci iz 2021.). Zabrinjava činjenica da su se proteklih deset godina štete povezane s vremenskim uvjetima i klimom nastavile postojano povećavati. Samo jedan događaj, primjerice poplave u Njemačkoj i Belgiji 2021., može prouzročiti štetu od gotovo 50 milijardi EUR.

napredak u području **novih genomskih tehnika** u svrhu razvoja otpornih biljaka te dodatno smanjiti upotrebu kemijskih pesticida i s njima povezane rizike. Mjere za sprečavanje i smanjenje **otpada od hrane i tekstilnog otpada** također će pridonijeti učinkovitijoj upotrebi prirodnih resursa i daljnjem smanjenju emisija stakleničkih plinova, kako je utvrđeno i u akcijskom planu za kružno gospodarstvo.

Ovim se paketom upotpunjuju **prethodni, već doneseni prijedlozi u okviru zelenog plana**, kao što su Europski zakon o klimi i revidirana **Uredba o LULUCF-u**, odnosno prijedlozi koji su još u postupku suodlučivanja, kao što je **akt o obnovi prirode**, koji je vodeći prijedlog u okviru stupa zelenog plana koji se odnosi na prirodne resurse i ključan je za postizanje dogovorenih međunarodnih ciljeva u području bioraznolikosti. Paket je usko povezan i s prijedlozima o **certifikaciji uklanjanja ugljika** ili **održivoj upotrebi pesticida** te prijedlozima u vezi s **nultom stopom onečišćenja**. Svi će ti prijedlozi **omogućiti EU-u da usmjeri i ubrza prelazak na održivo gospodarstvo i društvo**.

Te će mjere svima donijeti dugoročne gospodarske, socijalne i zdravstvene koristi te koristi za okoliš. Budući da osiguravaju **otpornija prirodna dobra**, posebno će koristiti osobama koje žive od zemlje i prirode. To pridonosi prosperitetu ruralnih područja, **sigurnosti opskrbe hranom**, otpornom i **uspješnom biogospodarstvu** te zaštiti od posljedica klimatskih promjena i gubitka bioraznolikosti. Povećanjem otpornosti i poboljšanjem zdravlja tla ti prijedlozi pružaju **poljoprivrednicima i upraviteljima zemljišta priliku za ostvarivanje dodatnih prihoda**, primjerice u obliku nagrade za sekvencijalnu ugljika u poljoprivredi te plaćanja za usluge ekosustava ili za povećanje vrijednosti zdravog tla i hrane koja se na njemu proizvodi.

2. Iskorištavanje prirodnih resursa i poboljšanje zdravlja tla

Današnje stanje tla u EU-u iznimno je zabrinjavajuće. Trenutačno je od 60 % do 70 % tla u EU-u nezdravo³. Osim toga, erozija svake godine odnese milijardu tona tla, što znači da se preostali plodni gornji sloj stalno smanjuje. Najplodnija tla nepovratno se gube i zbog preuzimanja zemljišta i prekrivanja tla. Ukupni troškovi povezani s degradacijom tla procjenjuju se na više od 50 milijardi EUR godišnje. Ako se ne poduzmu odgovarajuće mjere, ti će se troškovi samo povećati.

Suše, poplave, najezde štetnih organizama, šumski požari i drugi ekstremni vremenski uvjeti uzrokovani klimatskim promjenama (uključujući oluje) dodatno su pogoršali zdravlje našeg tla i smanjili njegovu otpornost. Posljednjih se godina pojavljuju sve češće. Učinci intenzivnih suša u EU-u poprimaju sve veće razmjere, što upućuje na pogoršanje stanja ekosustava. Od 2000. učinak suše osam je godina bio veći od dugoročnog prosjeka, od čega pet godina u

³ Čimbenici sigurnosti opskrbe hranom, radni dokument službi Komisije SWD(2023) 4.

posljednjem desetljeću⁴. Desetina europskoga gradskog stanovništva trenutačno živi na područjima koja su potencijalno izložena riziku od poplava⁵.

U protekle dvije sezone šumskih požara (2021. i 2022.) uočen je zabrinjavajući trend većeg broja šumskih požara i većih površina spaljenog zemljišta od očekivanog. Isto tako, sezone šumskih požara počinju ranije, a završavaju kasnije u godini. Stoga je proteklih godina veći broj država članica zatražio potporu drugih država članica za gašenje požara u okviru Mehanizma Unije za civilnu zaštitu jer su ocijenile da su njihova sredstva za odgovor nedostatna.

Međutim, jačanje kapaciteta za odgovor na požare, poplave, eroziju tla i suše nije dovoljno. Kako bi se unaprijedilo sprečavanje katastrofa i upravljanje njima, neophodno je poboljšati zdravlje tla.

Upravljanje sušama i nestašicom vode iziskuje inovativne pristupe u kojima se kombiniraju tradicionalniji odgovori na upravljanje rizicima povezanima s vodom i sušama i koji su usmjereni na izgradnju veće otpornosti ekosustava. Zdravo tlo zadržava do 25 % svoje mase u vodi, pridonosi sprečavanju rizika od katastrofa i služi kao dugoročni spremnik za punjenje podzemnih voda. Prirodni kapacitet otpornog tla, močvarnih područja i šuma za skladištenje vode veći je od kapaciteta koji bi imali skupi novi umjetni spremnici⁶. Bolje zadržavanje vode može ublažiti poplave i suše te pridonijeti otpornosti okoliša na odrone i eroziju tla. Općenito, prirodna rješenja za sprečavanje poplava odlikuju se visokim omjerom koristi i troškova⁷. Zdravo tlo s visokom stopom infiltracije vode ujedno podupire stvaranje vegetacijskog pokriva koji sprečava šumske požare i otporan je na njih.

Osim što pomaže u pripremi na sve izraženije učinke klimatskih promjena, zdravo tlo preduvjet je i za naše zdravlje i zdravlje brojnih ekosustava. Ono je osnova za poljoprivrednu proizvodnju hrane i održivo biogospodarstvo. Budući da se 95 % naše hrane izravno ili neizravno proizvodi na tlu, degradacija tla izravno utječe na sigurnost opskrbe hranom. Tlo je i ključan izvor sirovina neophodnih za našu zelenu i digitalnu tranziciju. Prirodni resursi i usluge koje pružaju zdravi ekosustavi, uključujući proizvodnju hrane, od presudne su važnosti za održivost našega gospodarstva i društva. Budući da degradirano i onečišćeno tlo ima znatno smanjen kapacitet skladištenja ugljika i prirodnog osiguravanja hranjivih tvari biljkama, daljnja degradacija europskog tla otežala bi i postizanje europskih klimatskih ciljeva i ispunjavanje pravnih obveza država članica u okviru LULUCF-a. Degradirana tla umanjuju poslovnu opravdanost sekvestracije ugljika u poljoprivredi, dok zdrava tla poljoprivrednicima osiguravaju prihod od proizvodnje hrane, sekvestracije ugljika u poljoprivredi i poljoprivredne imovine.

⁴ <https://www.eea.europa.eu/ims/drought-impact-on-ecosystems-in-europe>

⁶ *What the future has in Store: A new Paradigm for Water Storage*, Svjetska banka, 2023.

⁷ *Economics for Prevention and Preparedness: Investment in Disaster Risk management in Europe makes Economic Sense*, izvješće Svjetske banke, 2021., sažeto izvješće, str. 14.

Stoga je važno da tijela država članica, poljoprivrednici i drugi vlasnici zemljišta na pravom mjestu osmisle i provedu prave mjere za upravljanje tlom i obnovu tla. U tu se svrhu **prijedlogom o tlu** uspostavlja **čvrst i koherentan okvir za praćenje tla za sva tla** u cijelom EU-u te jamči kontinuirano poboljšanje zdravlja tla u Uniji s ciljem postizanja zdravog tla do 2050. Prijedlog se temelji na praksama koje se već podupiru u okviru zajedničke poljoprivredne politike i ne uvodi nove obveze za poljoprivrednike. U okviru za praćenje objedinjuje se nekoliko izvora podataka o tlu, uključujući podatke o uzorkovanju tla iz EU-ova istraživanja o korištenju i pokrovu zemljišta (LUCAS)⁸, satelitske podatke u okviru programa Copernicus, podatke dobivene u okviru misije EU-a „Plan za tlo za Europu”⁹ te nacionalne i privatne podatke.

Time će se državama članicama olakšati praćenje obveza u okviru LULUCF-a, nacionalnih energetske i klimatskih planova, zajedničke poljoprivredne politike i predloženog akta o obnovi prirode. Pridonijet će izvješću o praćenju i izgledima za postizanje cilja nulte stope onečišćenja¹⁰ te praćenju biološke raznolikosti, u kojima se podaci o tlu dosad nisu uzimali u obzir u jednakoj mjeri kao podaci o zraku i vodi. Istodobno će točna dijagnoza na razini EU-a pomoći tijelima država članica, poljoprivrednicima i drugim vlasnicima zemljišta da osmisle i uspostave odgovarajuće mjere upravljanja tlom i obnove tla.

Podaci o tlu uzet će se u obzir i pri razvoju i uvođenju inovacija te tehnoloških i organizacijskih rješenja u poljoprivrednoj praksi, uključujući raznolikost usjeva, preciznu poljoprivredu, razvoj biljaka, digitalizirane alate za upravljanje tlom ili upotrebu rješenja umjetne inteligencije iz senzorskih sustava i terenskih sustava mjerenja. To će poljoprivrednicima omogućiti da primijene najprikladniju metodu tretiranja i pomoći im da održe i povećaju plodnost tla i prinose, a potrošnju vode i hranjivih tvari svedu na najmanju moguću mjeru. Podaci o tlu ujedno omogućuju bolju analizu trendova u pogledu suša, zadržavanja vode i erozije te tako pridonose sprečavanju katastrofa i upravljanju njima.

U prijedlogu se utvrđuju i **načela održivog upravljanja koja se primjenjuju na tla kojima se upravlja** u Europi, uključujući tla koja se upotrebljavaju u poljoprivredi. Prijedlog državama članicama pomaže da na uključiv način razviju i definiraju regenerativne prakse u suradnji s poljoprivrednicima i drugim upraviteljima zemljišta.

Pristup podacima o tlu vrlo je važan i za šumare radi održavanja i povećanja ekološke i socioekonomske vrijednosti šuma. Šume i druga pošumljena zemljišta zauzimaju gotovo polovicu kopnene površine EU-a i imaju ključnu ulogu u podupiranju snažnog biogospodarstva koje se temelji na šumama, ublažavanju klimatskih promjena i prilagodbi njima te očuvanju i obnovi bioraznolikosti. Šumska zemljišta u najvećoj mjeri pridonose ponoru ugljika u EU-u. Očekuje se da će se u budućnosti povećati važnost šuma i njihovih višestrukih funkcija, među ostalim i kao opskrbliivača sirovinama za potrebe biogospodarstva. Prošireni lanci vrijednosti koji se temelje na šumama trenutačno osiguravaju

⁸ [Pregled – statistički podaci o pokrovu/korištenju zemljišta – Eurostat \(europa.eu\)](#)

⁹ [Zdravlje tla i hrana \(europa.eu\)](#)

¹⁰ [Ciljevi nulte stope onečišćenja \(europa.eu\)](#)

4,5 milijuna radnih mjesta u EU-u. Međutim, klimatske promjene proteklih su godina u mnogim državama članicama EU-a dovele do znatnog odumiranja stabala i privremenog gubitka šuma. Gospodarski učinci šumskih požara dosegнули su oko 1,5 milijardi EUR godišnje, a predviđa se da će se do kraja stoljeća povećanjem temperature vrijednost šumskog zemljišta smanjiti za nekoliko stotina milijardi EUR zbog promjena u sastavu vrsta.

Prihvatanje, masovan razvoj i uspjeh novih održivih poslovnih modela, kao što su sekvestracija ugljika u poljoprivredi koja se temelji na certifikaciji uklanjanja ugljika i plaćanja za usluge ekosustava, iziskuju visokokvalitetne podatke, osobito o tlu. Očekuje se da će dobrovoljna certifikacija zdravog tla povećati vrijednost certifikata o uklanjanju ugljika i omogućiti daljnje društveno i tržišno priznavanje održivog upravljanja tлом i povezanih prehrambenih proizvoda.

Koristi plodnog tla i priznavanje mjera za postizanje tog cilja ujedno će pridonijeti povećanju privatnog financiranja jer su prehrambena industrija i druga poduzeća već počeli uvoditi programe usmjerene na plaćanja za usluge ekosustava i podupiranje održivih praksi povezanih sa zdravljem tla. Diversifikacija poljoprivrednih i šumarskih proizvodnih sustava, uz veću raznovrsnost utrživih proizvoda, stvara mogućnosti za otvaranje novih radnih mjesta u EU-u. Inicijative za sekvestraciju ugljika u poljoprivredi mogu se financirati u okviru zajedničke poljoprivredne politike, drugih instrumenata financiranja EU-a, kao što su program LIFE i Obzor Europa, javnog financiranja, npr. državne potpore, privatnih inicijativa povezanih s tržištima ugljika ili kombinacijom tih mogućnosti financiranja.

Okvir 1. Iskorištavanje prednosti poboljšanih podataka i znanja

- Zahvaljujući prijedlogu o tlu poljoprivrednici i šumari imat će pristup neovisnim i nepristranim savjetima o tome kako postići zdravo tlo.
- Svi upravitelji zemljišta imat će (dobrovoljan) pristup certifikaciji zdravlja tla. To će utjecati na vrijednost zemljišta. Može se očekivati da će zdrava tla imati veću vrijednost jer će se dokazati da su otpornija na učinke klimatskih promjena i promjenjive vremenske uvjete. To je od presudne važnosti za tržište zemljišta te za mlade i nove poljoprivrednike. Zdravo tlo proizvodi zdravu hranu, skladišti više ugljika i regulira tokove vode i hranjivih tvari te podupire bioraznolikost. To se može primijeniti i na tržištu, primjerice u obliku označavanja održivosti ili ugljičnih kredita u kontekstu certifikacije uklanjanja ugljika.
- Podaci o tlu omogućit će poljoprivrednicima da uzmu u obzir raznolikost uvjeta tla i tako primijene najprikladnije metode tretiranja: to će povećati plodnost i prinose, a potrošnju vode, pesticida i gnojiva svesti na najmanju moguću mjeru.
- Vlasnici zemljišta sve više zahtijevaju podatke o onečišćenju tla, koji utječu na vrijednost zemljišta, osobito u slučajevima kad je potrebna sanacija (npr. prijašnji industrijski pogoni) prije nego što se zemljište može ponovno upotrijebiti u druge svrhe (npr. stanovanje).
- Pristup podacima usto će olakšati tehnološki razvoj i inovacije u poljoprivrednim područjima, uključujući preciznu poljoprivredu, upravljanje usjevima i raznolikost usjeva, digitalizirane alate za upravljanje tлом ili upotrebu rješenja umjetne inteligencije iz senzorskih sustava i terenskih sustava mjerenja.
- Osim toga, države članice i EU mogli bi upotrijebiti podatke o tlu za bolju analizu trendova u pogledu suša i poplava i tako pridonijeti boljem upravljanju katastrofama i

većoj otpornosti.

- U okviru misije EU-a „Plan za tlo za Europu” ispituju se i proširuju rješenja za održivo upravljanje zemljištem i tlom u poljoprivredi, šumarstvu i u okviru drugih upotreba zemljišta kako bi se ostvario napredak prema zdravijim tlama i pridonijelo usklađenom praćenju tla i izvješćivanja o njemu u Europi. Prehrambeni sustav među ključnim je sustavima obuhvaćenima misijom EU-a „Prilagodba klimatskim promjenama”, čiji je cilj da do 2030. najmanje 150 regija ili lokalnih tijela bude otporno na klimatske promjene.
- Europsko partnerstvo za bioraznolikost, europsko partnerstvo za sigurnost opskrbe vodom za planet, partnerstvo za održive prehrambene sustave i partnerstvo za agroekologiju zajedničke su istraživačke i inovacijske inicijative koje nude konkretna rješenja dionicima koji moraju poduzeti mjere u području hrane, vode i bioraznolikosti.

3. Potpora otpornim i održivim prehrambenim sustavima

Dvostruka kriza uzrokovana klimatskim promjenama i gubitkom bioraznolikosti usmjerila je pozornost na dugoročnu otpornost i potrebu za prelaskom na održive poljoprivredne i prehrambene sustave. Znanstvena analiza jasno pokazuje da su klimatske promjene i gubitak bioraznolikosti među najvećim prijetnjama sigurnosti opskrbe hranom u svijetu. Kako bismo zajamčili trajnu sigurnost opskrbe hranom, moramo iskoristiti sva raspoloživa rješenja.

Kako je utvrđeno u prijedlogu akta o obnovi prirode, potrebno je hitno obnoviti i povećati bioraznolikost poljoprivrednih ekosustava kako bi se osigurao prelazak na održive prehrambene sustave i njihova dugoročna otpornost. Više od 75 % svjetskih prehrambenih kultura i gotovo 5 milijardi EUR poljoprivredne proizvodnje u EU-u ovisi o oprašivanju koje vrše životinje. Znanstveni dokazi upućuju na to da smo u proteklih 30 godina već izgubili više od tri četvrtine letećih kukaca. Trenutačno se u EU-u smanjuje populacija svake treće vrste pčela i leptira. Biološki raznoliki poljoprivredni ekosustavi kojima se održivo upravlja otporniji su na klimatske promjene. Kako bismo poduprli otpornost naših poljoprivrednih ekosustava, moramo se osloniti na održiv sustav proizvodnje hrane. To iziskuje zdrave ekosustave koji podupiru plodnost tla, kruženje hranjivih tvari, regulaciju klime i vode, oprašivanje i prirodno suzbijanje štetnih organizama.

Zdrava bioraznolikost i funkcionalni ekosustavi čine prehrambene sustave, sredstva za život i društvo u cjelini otpornijima na šokove i stres. Ekosustavi i staništa koji pridonose bioraznolikosti ojačat će opću stabilnost biljne proizvodnje. Održivija poljoprivredna proizvodnja koja manje ovisi o gnojivima i kemikalijama/pesticidima smanjit će ovisnost sektora o vanjskim unosima i pridonijeti općoj otpornosti, među ostalim i na neizbježne učinke klimatskih promjena. To vrijedi i za šumarstvo, ribarstvo i druge sektore koji ovise o prirodi. Obnovljeni ekosustavi koji se odlikuju većom bioraznolikošću bit će otporniji na vanjske prijetnje i učinke klimatskih promjena i prirodnih katastrofa.

ZPP-om se s pomoću ekoshema, poljoprivredno-okolišno-klimatskih mjera i potpora za zelena ulaganja podupire uvođenje održivih praksi, kao što su agroekologija i ekološki uzgoj

(97,6 milijardi EUR za razdoblje 2023.–2027.). Osim toga, u okviru ZPP-a predviđene su obveze i potpora za savjetodavne službe, koje su dostupne poljoprivrednicima i vrlo važne kad se u poljoprivredne sustave uvode velike promjene ili provode inovativne ili složene prakse. Poduzeća u prehrambenom lancu i izvan njega istodobno osiguravaju raznolike mogućnosti privatnog financiranja za regenerativnu poljoprivredu.

Pristup poljoprivrednika najsuvremenijim inovacijama dio je napora za postizanje veće održivosti. Nove tehnologije mogu pridonijeti jačanju otpornosti poljoprivrednog i šumskog zemljišta te osigurati sredstva za zaštitu uroda od posljedica klimatskih promjena, gubitka bioraznolikosti i uništavanja okoliša. Stoga među uzgajivačima i poljoprivrednicima u EU-u i svijetu postoji znatna potražnja za bolje prilagođenim sortama u kojima se na najbolji način iskorištavaju sve metode uzgoja, uključujući nove genomske tehnike.

Nove genomske tehnike u protekla se dva desetljeća brzo razvijaju. Te inovativne tehnike mogu poboljšati usjeve. To su, primjerice, biljke s povećanom tolerancijom ili otpornošću na bolesti bilja i štetne organizme, biljke s povećanom tolerancijom ili otpornošću na učinke klimatskih promjena, uključujući ekstremne temperature ili suše, biljke koje učinkovitije iskorištavaju hranjive tvari i vodu te biljke koje donose veće prinose. U većini slučajeva primjena tih novih tehnika u uzgoju biljaka znači da se biljke mogu razvijati brže (npr. za stavljanje na tržište biljke razvijene novim genomskim tehnikama može biti potrebno nekoliko godina, a za stavljanje na tržište iste biljke uzgojene konvencionalnim metodama uzgoja 10–15 godina) i jeftinije te, što je osobito važno, da su promjene usmjerene i preciznije nego kod konvencionalnih tehnika uzgoja ili uobičajenih genomskih tehnika. Moderni skup pravila može pridonijeti konkurentnosti poljoprivrede u EU-u i iskorištavanju istraživačkog potencijala EU-a, a potrošačima osigurati veću raznolikost hrane te istodobno povećati sigurnost opskrbe hranom u svijetu. Biljke koje se temelje na novim genomskim tehnikama usto mogu pridonijeti smanjenju upotrebe pesticida i s njima povezanih rizika, što je cilj prijedloga uredbe o održivoj upotrebi sredstava za zaštitu bilja¹¹.

Prijedlog o **novim genomskim tehnikama** jamči visok standard zaštite zdravlja ljudi i životinja te zaštite okoliša, a inovativnim biljnim proizvodima istodobno pridonosi otpornom i održivom prehrambenom sustavu. U prijedlogu Komisije utvrđuju se zahtjevi za stavljanje na tržište biljaka i proizvoda koji se temelje na novim genomskim tehnikama, a kako bi se izbjeglo nepotrebno opterećenje, uzima se u obzir da se novim genomskim tehnikama u nekim slučajevima proizvode biljke i proizvodi koji su usporedivi s onima iz konvencionalnog uzgoja, a u nekim slučajevima biljke i proizvodi sa složenijim izmjenama. Predlažu se i jasna pravila kako bi se zajamčila transparentnost u pogledu biljaka i proizvoda dobivenih novim genomskim tehnikama, uključujući označivanje sjemena. Time će se poljoprivrednicima omogućiti jasan i informiran odabir. Prijedlog dopunjuje druge održive metode uzgoja, kao što je ekološki uzgoj, u kojima se neće primjenjivati nove genomske tehnike.

¹¹ Prijedlog uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o održivoj upotrebi sredstava za zaštitu bilja i izmjeni Uredbe (EU) 2021/2115, COM(2022) 305 final, 2022/0196 (COD).

Predloženim poticajnim okvirom poduprijet će se konkurentnost europskog istraživačkog rada i raznovrsnih sektora uzgoja bilja i poljoprivrednih sektora. Europski sektor sjemena najveći je izvoznik na svjetskom tržištu sjemena¹² (čini 20 % svjetskog tržišta, a njegova se vrijednost procjenjuje na 7–10 milijardi EUR i oko 7 000 MSP-ova, čiji su dugoročni inovacijski kapacitet, konkurentnost i proizvodnja u EU-u ključni za sigurnost opskrbe hranom u EU-u), a sposobnost upotrebe inovativnih tehnologija preduvjet je za održavanje konkurentnosti EU-a i njegov kontinuiran doprinos sigurnosti opskrbe hranom u svijetu. Zahvaljujući inovacijama EU će postati predvodnik kad je riječ o tehnološkom razvoju i globalnim, gospodarskim i socijalnim koristima te koristima za okoliš koje donose te nove tehnologije. Prijedlogom se uvodi brz postupak za poduzeća, koja će morati dokazati da su biljke koje se temelje na novim genomskim tehnikama istovjetne konvencionalno uzgojenim biljkama ili proći proporcionalnu procjenu učinka na okoliš i procjenu sigurnosti utemeljenu na riziku. Time se ubrzava dostupnost biljaka i proizvoda dobivenih tim tehnikama, uključujući hranu i hranu za životinje, na korist poljoprivrednika i potrošača.

Okvir 2. Nove genomske tehnike – sigurna i održiva hrana

Krumpir otporan na bolesti¹³

Sorte krumpira otporne na gljivične bolesti teško se uzgajaju jer su gljivične bolesti ozbiljne i mogu nadjačati otpornost. Budući da su otporne sorte slabo dostupne, krumpir pripada kulturama kod kojih se upotrebljava najviše pesticida. Nove genomske tehnike mogu poduprijeti i ubrzati postupak uzgoja kako bi se omogućio brži pristup sortama otpornima na gljivične bolesti.

Sorte s trajnom otpornošću na te bolesti mogle bi smanjiti upotrebu fungicida bez smanjenja prinosa. Kod krumpira bi se upotreba fungicida mogla smanjiti za 50 %–80 %, što znači uštedu troškova za poljoprivrednike i važnu korist za okoliš. Primjerice, procjenjuje se da bi se od krumpira otpornog na plamenjaču ostvarile uštede troškova od 4 % do 15 % po hektaru.

¹² Ragonnaud, G., 2013. *The EU seed and Plant Reproductive Material Market in Perspective: A Focus on Companies and Market Shares*. Resorni odjel B: Strukturna i kohezijska politika Odbor za poljoprivredu i ruralni razvoj Europskog parlamenta

¹³ Schneider, K., Barreiro-Hurle, J., Kessel, G. i dr., 2023. Utjecaj na gospodarstvo i okoliš usjeva otpornih na bolesti dobivenih cisgenezom (*Economic and environmental impacts of disease resistant crops developed with cisgenesis*). EUR 31355, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg. <https://doi.org/10.2760/715646>

Zakonodavni okvir treba biti uravnotežen i prilagođen tako da poljoprivrednicima i uzgajivačima omogući pristup patentiranim tehnikama i materijalu, potiče raznovrsniju ponudu sjemenja po pristupačnim cijenama te štiti razmnožavanje i uzgoj nepatentiranih konvencionalnih i ekoloških usjeva, a da pritom podupire inovacije u uzgoju biljaka očuvanjem poticaja za ulaganja, kao što su patenti. U okviru šire analize tržišta Komisija će procijeniti kako bi patentiranje bilja i s tim povezane prakse licenciranja i transparentnosti mogli utjecati na inovacije u uzgoju bilja i pristup uzgajivača genetskom materijalu i tehnikama, na dostupnost sjemenja poljoprivrednicima te na ukupnu konkurentnost biotehnoške industrije EU-a. Komisija će o svojim nalazima izvijestiti do 2026. Utvrdit će moguće probleme u tom sektoru i na temelju toga odlučiti o eventualnim daljnjim mjerama.

Uz današnji paket Komisija odgovara i na zahtjev Vijeća da podnese studiju kojom se dopunjuje procjena učinka Prijedloga uredbe o **održivoj upotrebi sredstava za zaštitu bilja**. Dodatne informacije pokazuju da će prijedlog zajamčiti dugoročnu sigurnost opskrbe hranom i hranom za životinje u EU-u. Nadovezujući se na neslužbeni dokument Komisije iz 2022., smanjeni opseg ograničenja u osjetljivim područjima može pridonijeti zaštiti zdravlja ljudi i zaštiti okoliša, a istodobno imati ograničen učinak na poljoprivredu. Dodatne informacije sadržavaju i prijedloge o tome kako bi suzakonodavci mogli smanjiti administrativno opterećenje, naročito za vrlo mala poljoprivredna gospodarstva, te se u njima naglašava važnost dostupnosti dostatnih alternativa kemijskim pesticidima. Stoga Komisija navodi opcije koje bi suzakonodavci mogli razmotriti, osobito u pogledu određivanja kraćih rokova u kojima države članice trebaju dostaviti nacрте izvješća o procjeni novih aktivnih tvari za biološku kontrolu, uvođenja privremenih odobrenja za sredstva za biološku kontrolu na razini država članica i omogućivanja izdavanja odobrenja za aktivne tvari za biološku kontrolu na razini EU-a na neograničeno vrijeme. Time bi se postojeći dugotrajan postupak odobravanja znatno smanjio, a nove biološke alternative mogle bi se uvesti gotovo odmah nakon što države članice dovrše prvu procjenu.

Predložena **uredba o proizvodnji i stavljanju na tržište biljnog reproduktivnog materijala** zamijenit će deset postojećih direktiva te će se njome konsolidirati, ažurirati i pojednostavniti postojeći pravni okvir za sve sektore sjemenja. Poljoprivrednici će imati

pristup raznolikom i visokokvalitetnom sjemenu i drugom biljnom reprodukcijском materijalu, koji će zajamčiti stabilne prinose, otpornost i druge značajke zahvaljujući pojačanim zahtjevima u pogledu održivosti u ispitivanju sorti (npr. otpornost na bolesti) za sve regulirane skupine usjeva. Sjeme dobiveno od tih sorti bit će bolje prilagođeno pritiscima klimatskih promjena i pridonijeti sigurnosti opskrbe hranom. Prijedlog će pridonijeti ostvarenju cilja da se na 25 % poljoprivrednog zemljišta provodi ekološki uzgoj jer će se pravilima prilagođenima ekološkom uzgoju olakšati registracija ekoloških sorti. Omogućit će očuvanje i povećanje genetske raznolikosti kultiviranih usjeva jer će se uvesti blaža pravila za čuvane sorte, mreže za očuvanje sjemena i razmjenu sjemena među poljoprivrednicima te će poduprijeti razvoj mješavina sjemena. Povećat će se i učinkovitost i djelotvornost sustava registracije/certifikacije jer će se subjektima omogućiti veća fleksibilnost i primjena biomolekularnih tehnika i digitalizacije.

Prijedlogom uredbe o proizvodnji i stavljanju na tržište šumskog reprodukcijског materijala osigurat će se sadnja pravog stabla na pravom mjestu kako bi se šume prilagodile sadašnjim i budućim klimatskim uvjetima. Procjena svojstava održivosti roditeljskih stabala omogućuje bržu prilagodbu šuma klimatskim promjenama, čime će se osigurati nastavak njihove produktivnosti u budućnosti. Pravilima za lakše očuvanje ugroženih šumskih genetskih resursa povećat će se genetska raznolikost stabala. Nacionalni planovi za nepredvidive situacije pomoći će u osiguravanju dovoljne količine šumskog reprodukcijског materijala za pošumljavanje područja pogođenih ekstremnim vremenskim uvjetima, požarima, najezdama štetnih organizama i drugim katastrofama. Uredba omogućuje fleksibilnost kako bi se na različite vrste šuma i šumskih ekosustava mogli primijeniti posebni pristupi i mjere te pridonosi stvaranju otpornih šuma, očuvanju bioraznolikosti i obnovi šumskih ekosustava. Usto podupire očuvanje i održivu upotrebu šumskih genetskih resursa.

4. Osiguravanje učinkovite upotrebe proizvoda rješavanjem problema otpada od hrane i tekstilnog otpada

Otpad od hrane jedan je od najvećih izvora neučinkovitosti i nepotrebno opterećuje ograničene prirodne resurse, kao što su upotreba zemljišta i vode. U EU-u se svake godine baci gotovo 59 milijuna tona hrane (131 kg po stanovniku), čija se tržišna vrijednost procjenjuje na 132 milijarde EUR¹⁴. Više od polovine otpada od hrane (53 %) nastaje u kućanstvima, a slijede prerađivački i proizvodni sektor (20 %). Osim toga, neprihvatljivo je rasipati hranu u takvim razmjerima dok je glad u svijetu u porastu, a 32,6 milijuna građana EU-a ne može si priuštiti kvalitetan obrok svaki drugi dan.

Borba protiv otpada od hrane donosi trojaku korist: štedi se hrana za prehranu ljudi i time pridonosi sigurnosti opskrbe hranom. Poduzećima i potrošačima pomaže se da uštede novac i smanjuje se utjecaj proizvodnje i konzumacije hrane na okoliš.

Premda svijest o negativnim posljedicama otpada od hrane sve više raste, puni potencijal smanjenja otpada od hrane još nije ostvaren. Predloženim ciljevima za smanjenje otpada od

¹⁴ [Otpad od hrane i sprečavanje otpada od hrane – procjene – objašnjenja statističkih podataka \(europa.eu\)](http://europa.eu)

hrane podupire se obveza država članica EU-a u okviru globalnih ciljeva održivog razvoja UN-a da do 2030. prepolove otpad od hrane na maloprodajnoj i potrošačkoj razini. Ti će ciljevi poticajno djelovati na razvoj sve održivijeg prehrambenog sustava. Kako bi se zajamčila zajednička i podijeljena odgovornost na razini EU-a, u **prijedlogu o smanjenju otpada od hrane** utvrđuje se isti cilj za sve države članice, ali se svakoj od njih prepušta da poduzme najučinkovitije mjere prilagođene nacionalnim okolnostima te ih se podupire inicijativama za razmjenu najboljih praksi i ostvarenih rezultata, kao što je Platforma EU-a o gubitku i rasipanju hrane. Osim zakonodavnog prijedloga Komisija danas objavljuje i zbirku rješenja koja će svim dionicima pomoći da spriječe otpad od hrane na razini potrošača¹⁵. Zbirka je odgovor na preporuke nedavnih panela građana i građanki održanih kako bi se potaknule promjene ponašanja potrošača¹⁶. Očekuje se da će ciljevi smanjenja otpada od hrane donijeti znatne koristi za okoliš i financijsku uštedu za potrošače (oko 400 EUR po kućanstvu godišnje).

Kako bi se rješavanju problema stvaranja otpada od hrane u EU-u pristupilo na izvoru i ubrzao napredak država članica prema ostvarivanju globalnog cilja, posebni ciljevi smanjenja otpada od hrane razlikuju se duž prehrambenog lanca i temelje na najnovijim znanstvenim dokazima. Kontinuirano prikupljanje podataka omogućit će praćenje i preispitivanje napretka i provedbu svih potrebnih prilagodbi, uzimajući u obzir napredak država članica tijekom vremena. Time će se poduprijeti snažan doprinos EU-a ostvarivanju cilja održivog razvoja br. 12.3 do 2030. i pridonijeti daljnjem napretku nakon toga.

Tekstilni otpad također nepotrebno opterećuje ograničene prirodne resurse. Potrošači ne razvrstavaju oko 78 % tekstilnog otpada pa on završava u miješanom otpadu iz kućanstava, koji se spaljuje ili odlaže na odlagališta. Takvo gospodarenje otpadom nije učinkovito u smislu resursa ni u skladu s ciljevima kruznoga gospodarstva te šteti okolišu u EU-u i trećim zemljama, među ostalim zemljama u razvoju i ranjivim skupinama stanovništva, zbog prekomjernih razina emisija stakleničkih plinova, potrošnje vode, onečišćenja i upotrebe zemljišta. Cilj je predloženih pravila o uvođenju proširene odgovornosti proizvođača za tekstilne proizvode i osiguravanju pravilnoga gospodarenja tekstilnim otpadom provesti načelo „onečišćivač plaća”, promicati kružno gospodarstvo za tekstilne proizvode i potaknuti aktivnosti koje stvaraju vrijednosti i imaju znatan potencijal za otvaranje novih radnih mjesta na lokalnoj razini. Ta će pravila unaprijediti tržište rabljenih tekstilnih proizvoda, poduprijeti brojna socijalna poduzeća koja posluju na tom tržištu i potaknuti inovacije u području recikliranja tekstilnih proizvoda. Zbog veće dostupnosti rabljene odjeće građani EU-a i drugih zemalja ostvarit će uštede, a pritom će se štedjeti i prirodni resursi. Usklađenim pravilima o proširenoj odgovornosti proizvođača olakšat će se pravilno funkcioniranje jedinstvenog tržišta i poduprijeti države članice u dosljednoj provedbi obveze odvojenog prikupljanja tekstila od 2025. kako bi se osigurali jednaki uvjeti za gospodarske subjekte.

¹⁵ [Europski forum potrošača o rasipanju hrane | Znanje za politiku \(europa.eu\)](https://europa.eu/european-council/forum-consumers-waste)

¹⁶ [ECP1 \(Prvi europski panel građana i građanki Preporuke građana i građanki EN_final.pdf \(europa.eu\)\)](https://ec.europa.eu/eip1/first-european-citizen-panel-recommendations-citizens-women_en_final.pdf)

5. Zaključci

Posljedice klimatske krize i krize bioraznolikosti postaju sve vidljivije i u Europskoj uniji. Te krize već utječu na gotovo sve građane i sve sektore gospodarstva. Klimatske promjene i gubitak bioraznolikosti usko su povezani, stoga je potrebno djelovati na oba područja. U vezi sa zakonodavstvom o klimi ostvaren je znatan napredak, a to je potrebno i u pogledu zakonodavnih prijedloga Komisije o održivoj upotrebi prirodnih resursa u EU-u, koja će donijeti koristi u kontekstu ublažavanja klimatskih promjena, prilagodbe tim promjenama i bioraznolikosti.

Danas predstavljeni zakonodavni prijedlozi nužni su kako bi se poduprla predanost EU-a klimatskoj neutralnosti jer se stup zelenog plana koji se odnosi na klimu i stup koji se odnosi na prirodne resurse međusobno dopunjuju. Oni su i važan element dugoročne sigurnosti opskrbe hranom za europske građane. Primjerice, današnji prijedlog o tlu pridonijet će ispunjavanju obveze povećanja apsorpcijskog kapaciteta prirodnih ponora ugljika u okviru LULUCF-a te ostvarivanju ciljeva akta o obnovi prirode i Europskog zakona o klimi, vodećih prijedloga u okviru stupa zelenog plana koji se odnosi na klimu i stupa koji se odnosi na prirodne resurse. Samo zdravo tlo može skladištiti ugljik i osigurati uspješne kopnene ekosustave koji su otporniji na suše, poplave, toplinske valove i druge ekstremne vremenske uvjete povezane s klimom te tako pridonijeti općoj otpornosti EU-a. Samo nas zdravi prirodni resursi mogu podržati na putu prema klimatskoj neutralnosti. Predloženi okvir za praćenje i relevantni podaci neophodni su kako bi se odgovarajuće mjere obnove prilagodile lokalnim potrebama. Prijedlog je ključan za olakšavanje primjene zahtjeva za praćenje u okviru LULUCF-a i ZPP-a te dopunjuje prijedlog o certifikaciji uklanjanja ugljika. Zahvaljujući zdravom tlu povećat će se količina uskladištenog ugljika, a time i vrijednost pripadajućih ugljičnih kredita, što će povećati prihode poljoprivrednika.

Prijedlozi koji su već izneseni u okviru stupa europskog zelenog plana koji se odnosi na prirodne resurse i koji se upotpunjuju današnjim paketom nužni su kako bi EU ispunio svoje pravne obveze na temelju već donesenog zakonodavstva o klimi, kao i multilateralne obveze na temelju globalnog okvira za bioraznolikost nakon 2020. u kontekstu daljnje suradnje EU-a s partnerskim zemljama na osiguravanju održive budućnosti. Komisija stoga poziva Europski parlament i Vijeće da brzo donesu inicijative u okviru tog stupa zelenog plana.